

La ikastola Salbatore Mitxelena és una de les escoles pioneres de Guipúscoa.

ARXIU

SOCIETAT

El 25 de maig expira el terme perquè les ikastoles s'incorporin a la xarxa pública o la privada

L'última estació de l'escola basca

El govern de coalició PSOE-PNB eliminarà a final d'aquest curs la tercera xarxa educativa del país, aglutinada entorn de la Confederació d'Ikastoles. Les institucions basques no volen un model educatiu *al marge* que proposa una escola pública en clau nacional.

Deu haver estat el pitjor cap de setmana per als pares dels 70.000 alumnes vinculats a la Confederació d'Ikastoles d'Euskal Herria. Al territori de la Comunitat Autònoma basca, la tempesta política s'atansa per descarregar el seu invencible ultimàtum el dia 25 de maig al matí –data límit fixada per la Llei de l'Escola Pública Basca–, quan tots els centres d'aquesta xarxa escolar hauran d'informar la Conselleria d'Ensenyament del País Basc sobre si passen definitivament al sector públic o al sector privat.

Hores abans, una cadena d'assemblees de pares que s'estendrà per Guipúscoa, Alaba i Biscaia prendrà, segons una majoria establerta per 2/3, la decisió més transcendental de la seva història recent: "Les poques ikastoles que estiguin massa endeutades, cediran –explica Antonio

Campos, president de la Confederació–, però la resta pensem passar en bloc a la privada, perquè aquesta no és l'escola pública que nosaltres hem proposat, sinó la que el govern ens imposa".

Abans d'aquesta trencadissa, la Confederació va convocar els seus associats –els col·lectius de pares que gestionen les ikastoles– a un encontre decisiu, el Congrés d'Armentia, tingut el dia 12 de maig. Calia acordar –ratificar, més aviat– una posició comuna davant l'ultimàtum del govern basc. Els delegats de les ikastoles van confirmar, sense fissures, que "mantenir i enfortir els senyals d'identitat que sempre ens han caracteritzat" només era possible des del sector privat. Fernando Buesa, el conseller d'Educació del govern basc en representació del PSOE, ja havia fet, també, l'avís previ: "No existeixen pròrrogues. El dia 25 és inamovible". S'han aca-

bat totes les ambigüitats. Només hi ha una escola pública –estatal, funcional, reglamentista–, la resta són collonades. Grans, imponents a voltes, però, a la fi, collonades. Pura història.

LA CONFLUÈNCIA FINAL

Mestres que imaginaven una educació diferent per als seus alumnes, pares que s'entestaven a construir una escola que ensenyés la cultura i la llengua del país. La primera matèria del somni pedagògic, la ikastola, sorgia, a mitjan anys 60, en alguns racons d'Euskadi sota el paraigua confessional i s'estenia pertot arreu en una història paral·lela –vitalment semblant– a l'arrencada de l'escola activa a Catalunya.

15 anys després, en 1980, aquell moviment d'aprenents, que s'acostava a les Escoles d'Estiu de Rosa Sensat per apren-

dre-ho tot sobre la renovació pedagògica, s'havia convertit en una poderosa maquinària escolar, sobretot a Guipúscoa, capaç d'aconseguir allò que cap mestre català no s'hauria atrevit ni tan sols a imaginar. Aprofitant el decret de bilingüisme del 1979, que conferia al Consell General Basc la potestat d'establir convenis amb el Ministeri d'Educació, es va crear la normativa de titularitat pública de les ikastoles, que convertia aquestes escoles en centres públics no estatals, vinculats a les administracions per un conveni d'ajut econòmic. D'aquesta manera, les ikastoles cedien –temporalment– la titularitat dels centres al govern basc, feien entrar els ajuntaments als seus òrgans de gestió i organitzaven l'assignació de professorat mitjançant concurs-oposició (específic per a la ikastola i restringit, per tant, a Euskadi). Aquestes mesures concretaven la voluntat d'escola pública que havien anunciat de bon principi les ikastoles, però, alhora, en garantien la supervivència, "tutelada" per un estat que, de cop, no exigia la contra-

anat desfent la possibilitat d'un front unitari per a constituir-se, a la fi, en una sectorial de partit. Malgrat les esperances que havien generat, durant la transició, la creació del CEPEPC (Col·lectiu d'Escoles per l'Escola Pública Catalana) i les promeses il·luminades d'una Nova Escola Pública Catalana, *chic* i radical, que es van fer volar a l'Escola d'Estiu de 1977 quan encara no era del tot evident que cap partit polític podria carregar-se, per exemple, el sistema d'oposicions heretat del franquisme.

MARCANT ELS LÍMITS

Així, doncs, mentre el moviment d'escola activa perdia, als Països Catalans, tots els papers, inclòs els simbòlics, la ikastola afrontava la dècada del 80 convertida de facto en un teixit associatiu que cap força política no podia menystenir. En aquesta línia, al 1983, les federacions d'ikastoles d'Alaba, Biscaia i Guipúscoa definien quin model d'escola pública estaven dis-

La Nova, i difunta, Escola Pública Basca

Aquests són alguns dels aspectes que la Confederació d'Ikastoles hauria volgut aplicar –si li ho haguessin permès– al conjunt de l'escola pública basca (EPB). Dinamita en estat pur.

Es considera l'EPB com un servei d'educació i ensenyament desenvolupat pels poders públics bascos, però es proposa que la titularitat jurídica de l'EPB sigui compartida per l'administració pública i la comunitat escolar, "en el sentit progressista d'autonomia i coparticipació (cogestió), en contraposició al concepte clàssic de propietat i control exclusius de l'escola".

Els centres s'estructuren en l'assemblea general i la junta de gestió, destriant clarament àrees pedagògiques d'àrees estrictament econòmico-administratives. També es proposa l'eliminació del sistema funcional, que seria substituït per l'Estatut del Treballador de la Nova

Escola Pública Basca, com a garantia de funcionament d'un veritable servei públic. L'adscripció al lloc de treball es faria en funció del Projecte Educatiu de Centre i de l'anàlisi, feta per la Comissió d'Elecció del Centre, de les peticions de treball sobre les bases fixades en un conveni col·lectiu anual que hauria de "relativitzar

la importància del títol i valorar amb més intensitat la formació real de l'ensenyant".

La definició de prioritats d'un centre afectarà l'euscarització, la gestió interna, els idiomes estrangers, la didàctica general, les noves tecnologies i l'expressió física i musical. Tot centre, a més de gestionar, amb criteris de màxima autonomia, el fons públic, pot generar també un finançament propi a través de quotes, d'empreses o d'institucions.

"Tant l'escola estatal com la privada –deia Xabier Garagorri, un dels teòrics de la ikastola– marginaven els trets principals de l'essència d'Euskal Herria i ens convertien en instruments d'aculturació". Però la NEPB no ha passat d'esborrany.

O. M.

El manteniment dels signes d'identitat és una prioritat en la tasca pedagògica de les ikastoles.

ARXIU

partida d'una submissió irreparable a les directrius de la *escuela nacional*. La força dels fets o la por d'un país que amenaçava de desbordar-se van facilitar la legitimació estatal d'una escola que trencava tots els cànons pre-establerts de l'ortodòxia jacobina.

Aquest procés d'aglutinació d'esforços en un programa de mínims –que les ikastoles ja havien definit a Sant Sebastià el 1968, després d'una primera crisi– no es va produir dins el grup d'escoles del catalanisme militant, travessades per una constant divisió sobre qüestions d'autoritat, llengua, religió o ideologia, i escindides, finalment, entre el grup de Jordi Pujol i el de Marta Mata, tant a Rosa Sensat com a Coordinació Escolar. D'aquesta manera, el moviment d'escola activa havia

posades a defensar. Una sola xarxa d'escola pública que implicaria la unificació –no pas l'absorció– de la ikastola i l'escola transferida partint de la idea, innegociable, que les ikastoles "es consideren públiques pel seu funcionament, forma de gestió i els serveis que presten".

Tal com es recollia en aquell document, ells posaven els límits: "el caràcter nacional, el funcionament democràtic i la pluralitat, els considerem essencials i prioritaris en la definició de l'Escola Pública Basca". Les ikastoles, vivament qüestionades però igualment assentades, es preparaven per al combat: "L'afirmació del caràcter basc de l'escola pública no ha de crear cap conflicte, sinó que és el requisit imprescindible de la convivència al País Basc". Per tant, el manifest de març de 1983 emplaçava el

govern basc a imposar, com a condició prèvia per a totes les ikastoles que assumien el procés d'integració, la gratuïtat d'aquests centres. Un gest de bona voluntat –de reparació històrica– a l'espera d'un consens, més que hipotètic, envers l'escola pública.

Just després d'aquesta proposta, Euskadiko Ezkerra, un partit que havia forjat molts dels seus quadres en la federació d'ikastoles de Guipúscoa, però que s'anava allunyant del nacionalisme, va enviar al Parlament de Vitòria una còpia quasi literal de l'anèmica Llei del CEPEPC, aprovada per unanimitat aquell juliol del 1983 al Parlament de Catalunya i que havia servit, tot plegat, per a recol·locar les restes asfixiades de l'escola activa en la xarxa pública. A Vitòria, ni el PSOE ni el PNB no van fer-ne gaire cas. La ikastola no era el CEPEPC. Fora d'Euskadi es podia fer creure que darrere aquells *euskaldunak* psicopatitzats per pedagogs fanàtics, s'hi amagaven els futurs cadells de la violència etarra. Però dintre d'Euskadi, tothom sabia que, a la ikastola, hi cotitzaven famílies de qualsevol partit nacionalista, les quals prescindien, sistemàticament, dels criteris emanats de les respectives direccions polítiques, sempre reticents a un moviment d'escoles que preferia no vendre's l'ànima a cap diable en concret, sinó a tots en general.

Això explica que, durant molts anys, Herri Batasuna –amb Txomin Ziluaga, cervell de HASI, al capdavant– atacés la ikastola: perquè limitava les possibilitats de "l'avantguarda abertzale" de conquerir els claustres de l'escola estatal, l'única que, seguint el criteri de les esquerres de Bilbao, i de Barcelona, mereixia de ser salvada per les classes populars. A mitjan anys 80, quan la Confederació d'Ikastoles d'Euskal Herria s'hagué convertit en una patronal de pares abertzales que no es deixava intimidar ni pel PNB, Herri Batasuna va decidir de donar –i llavors també LAB, el seu sindicat– un suport entusiasta al "model d'escola pública i èuscara" proposat per la Confederació que, així ho intuïa HB, acabaria inevitablement enfrontat amb els gestors del govern basc.

En aquest context, d'intuïcions pre-bèl·liques, s'entén que el primer govern de coalició PSOE-PNB, en què el departament d'Ensenyament corresponia al socialista Rekalde, signés un primer acord polític amb les ikastoles –desembre del 1987–,

que fixava un règim de finançament estatal al 100%, molt superior, doncs, al règim de concert econòmic que fins llavors havia acordat, i que ben pocs mesos després –juny del 1988– s'aprovés la Llei de Confluència de la Ikastola i l'Escola Pública, un text legislatiu que autoritzava la realització i la signatura de convenis entre el Departament d'Ensenyament i la Confederació d'Ikastoles com a pas previ al disseny i elaboració comuna de la Llei de l'Escola Pública. S'oferia el suculent caramel del finançament públic a la ikastola perquè en depengués tant que ja no pogués sortir-ne. El "sobrefinançament"

Les activitats lúdiques poden anar-se perdent sense el finançament públic.

Basca, beneïda per majoria absoluta en un congrés d'ikastoles multitudinari, el març del 1990, va arribar a tenir un articulat propi, constitucional fins i tot, però, va resultar, tanmateix, tan perfectament inútil com aquella Nova Escola Pública Catalana del 1977.

COS A COS

Al juny del 1992, les executives dels tres partits de la coalició governamental, PNB, PSOE i EE, es retrataven juntes en la signatura d'un acord que havia de portar "la pacificació definitiva d'Euskadi" al terreny de l'ensenyament. Parlaven de "dissenyar un sistema educatiu basc" que liquidés la "profunda anomalia" d'un país on coexistien tres xarxes educatives assentades en una legislació que ells mateixos, excepte EE, havien fomentat. Aquest pacte polític sobre l'ensenyament desbloquejava finalment la redacció de dues lleis que tothom exigia –com encara s'exigeixen a Catalunya– per a delimitar les bases de la trama educativa: la Llei de l'Escola Pública Basca i la Llei de Cossos Docents no Universitaris de la Comunitat Autònoma Basca. Els primers mesos de 1993 han estat els de la concreció de tot aquest material legislatiu que, a grans trets, manté les constants de control estatal sobre l'ensenyament públic, amb teòrics criteris d'autonomia en la gestió pedagògica i econòmica que no concreten, en cap cas, l'autonomia real dels centres. Els plans d'euscarització s'eternitzen, sense cap intenció globalitzadora, mentre els professionals de més de 45 anys són alliberats de tot reciclatge lingüístic i es mantenen, també en la llei de cossos docents, els pilars bàsics del *cuero de maestros*: els concursos de trasllat, la mobilitat territorial i una ordenació "inspirada" en la legislació bàsica de l'estat.

Tota ikastola que s'integri a la xarxa pública el curs vinent veurà com els seus mestres es converteixen automàticament en funcionaris i els seus deutes són perdonats. En canvi, tota ikastola que passi al sector privat anirà de corcoll en una operació incerta. Sort, diuen maliciosos, que, tot plegat, el govern basc no recupe-rarà mai els diners invertits en unes escoles que, encara avui, no volen acotar el cap.

–o la gratuïtat total de la ikastola durant aquests quatre cursos de confluència amb la xarxa pública– voreja ara, segons diverses fonts, els 20.000 milions de pessetes i, en cas de "no confluïr", diuen, caldrà tornar-les.

La ikastola ja intuïa les contrapartides d'aquesta injecció monetària: quan la coalició governamental desencallés tots els projectes d'escola pública, les relacions perilloses entre el govern i la ikastola esclatarien en mil bocins. Una escola pública pactada a mitges entre el PSOE i el PNB seria un calc envernissat de l'ordenament educatiu espanyol. No podia ser d'altra manera i, en conseqüència, tampoc no hi havia gaire a pactar amb la Confederació d'Ikastoles que esmerçava tots els esforços a demostrar que era viable –i legal, matisaven– un model d'escola pública en què la "coparticipació público-social" es resoldria en un Consorci de l'EPB, amb participació de la comunitat escolar i l'administració... La Nova Escola Pública